

SUPPLEMENTAL INSTRUCTION - THE FIRST STEP IN IMPROVING THE LANGUAGE COMPETENCE OF STUDENTS AT THE FACULTY OF PHILOLOGY - FUTURE TEACHERS OF MACEDONIAN, ENGLISH AND GERMAN LANGUAGE**Violeta Dimova**Goce Delcev University – Stip, Republic of Macedonia violeta.dimova@ugd.edu.mk**Nina Daskalovska**Goce Delcev University – Stip, Republic of Macedonia nina.daskalovska@ugd.edu.mk**Dragana Kuzmanovska**Goce Delcev University – Stip, Republic of Macedonia dragana.kuzmanovska@ugd.edu.mk**Biljana Ivanova**Goce Delcev University – Stip, Republic of Macedonia biljana.ivanova@ugd.edu.mk

Abstract: This paper analyzes the results of the first tests of first year students in the Macedonian, English and German departments as initial indicators of the previously acquired knowledge of secondary school students, and now students at the Faculty of Philology, as part of the project "Supplemental instruction as a tool for improving students' language competence at the Faculty of Philology". The need for such a project came from our knowledge as professors at faculties that "produce" future teachers of Macedonian, English and German that success in acquiring new knowledge at a higher academic level depends above all on detecting weaknesses/strengths and competencies the students have acquired earlier, which would serve as a basis for improving not only the study programs, but also the methods by which we, as their teachers, will improve the quality of academic instruction. We believe that the first step towards improving students' knowledge is supplemental instruction which in the Republic of Macedonia has been implemented only in primary and secondary education, but not in higher education. In this way, we believe that the curriculum will be implemented in the true sense of the word, as a connection or a circle of related/connected knowledge and upgraded competencies, which should lead to the acquisition of the necessary competencies of the students - future teachers.

Keywords: supplemental instruction, language competence, teaching competencies.

ДОПОЛНИТЕЛНАТА НАСТАВА ПРВ ЧЕКОР КОН ПОДОБРУВАЊЕ НА ЈАЗИЧНАТА КОМПЕТЕНЦИЈА НА СТУДЕНТИТЕ НА ФИЛОЛОШКИОТ ФАКУЛТЕТ – ИДНИ НАСТАВНИЦИ ПО МАКЕДОНСКИ, АНГЛИСКИ И ГЕРМАНСКИ ЈАЗИК**Виолета Димова**Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип, Република Македонија violeta.dimova@ugd.edu.mk**Нина Даскаловска**Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип, Република Македонија nina.daskalovska@ugd.edu.mk**Драгана Кузмановска**Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип, Република Македонија dragana.kuzmanovska@ugd.edu.mk**Биљана Иванова**Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип, Република Македонија biljana.ivanova@ugd.edu.mk

Резиме: Во овој труд ги анализираме резултатите од првите тестирања на студентите од прва година на катедрите по македонски, англиски и германски јазик, како првични показатели на претходно здобиените знаења на учениците од средното образование, а сега студенти на Филолошкиот факултет, во рамките на проектот „Дополнителната настава во функција на подобрување на знаењата на студентите на Филолошкиот факултет“. Потребата од еден ваков проект произлезе од нашите сознанија како професори на факултети што „произведуваат“ идни наставници по македонски, англиски и германски јазик дека успехот во усвојувањето нови знаења на едно повисоко, академско ниво зависи пред сè од детектирање на слабостите/предностите и компетенциите со кои се здобиле учениците претходно, за подоцна низ високото образование да се подобруваат, не само студиските програми, туку и методите со кои ние, како нивни наставници ќе го подобриме квалитетот на академската настава. Првиот чекор кон подобрување на наставата, сметаме дека е токму дополнителната настава, како тип на настава која до сега се применувала, барем кај нас, во Р. Македонија само во основното и во средното, но не и на високото образование. На овој начин сметаме дека ќе се реализира курикулум во вистинска смисла на зборот, како поврзување или круг на поврзани/надоврзани знаења и надградени компетенции, што треба да водат кон здобивање на неопходните компетенции на студентите - идни наставници.

Клучни зборови: дополнителна настава, јазична компетенција, наставнички компетенции.

1. ВОВЕД

Проектот „Дополнителната настава во функција на подобрување на знаењата на студентите на Филолошкиот факултет“ на почетокот од неговата реализација, во фокусот на својот интерес ги става компетенциите со кои се здобиле учениците во средното образование по предметите: македонски јазик и книжевност, англиски јазик и германски јазик, и тоа пред сè јазичните компетенции. Основната цел е да се добијат податоци за нивните претходно здобиени знаења на средношколско ниво, за потоа да ги одредиме задачите што ќе ги поставиме со дополнителната настава на академско ниво, што ќе ја изведуваме со целните групи од секоја катедра поодделно. Потребата од еден ваков Проект произлезе од една основна причина, за која многупати ние, како универзитетски наставници меѓу себе сме зборувале дека голем број од студентите што се запишале на Филолошкиот факултет, не се доволно подготвени да ја следат академската настава, и тоа не само на странските јазични групи, туку и на групата за македонски јазик и книжевност. За жал, барем до сега немаме некои официјално спроведени анкети меѓу студентите што се запишале на факултет, како што е тоа случај на некои универзитети од Америка, Австралија или Русија. Токму затоа, сметаме дека со спроведувањето на овој Проект, ќе се добијат релевантни показатели за состојбите во средното образование во однос на јазичната компетенција и вештини, кои ќе послужат за воведување на дополнителната настава, како дел од редовната настава во високото образование, во првата година на академските студии, со оглед на очекуваните резултати од спроведувањето на Проектот. Според планот, истражувачките активности ги започнуваме со тестирање на сите студенти од прва година од катедрите за македонски/англиски/германски јазик и книжевност, со цел да се одреди нивото на нивната јазична компетенција, што ја стекнале во средното образование. Овие резултати, во зависност од висината на поените што ги освоиле учениците/студенти, треба да ни покажат, меѓу другото дали испитаниците биле повеќе фокусирани на учење на формата на јазикот, односно на експлицитното учење на правилата и поправање на грешките, или пак јазикот го учеле низ неформален процес, преку имплицитно учење и несвесно ги усвојувале јазичните елементи, на сличен начин како при усвојувањето на мајчиниот јазик. Иако знаеме дека, кога се работи за странските јазици – англискиот и германскиот, во нашите училишта формалното учење е доминантно, треба да потсетиме дека на филолошките факултети се запишуваат и студенти кои се повратници од странство и кои јазикот го учеле во земјата каде што живееле, па на тој начин, всушност го „усвојувале“ имплицитно. Ова е значајно за нас (иако не е пресудно) при подготвувањето на студиската програма за дополнителната настава, како и при изборот на методите и планирање и организирање на вежбите за студентите од групите англиски и германски јазик. Кога станува збор пак, за дополнителната настава по македонски јазик, сакаме да нагласиме дека тврдењето на методичарите кои прават дистинкција помеѓу термините „усвојување“ и „учење“ (Види: Крешен/ Krashen, 1987) и кои сметаат дека мајчиниот јазик се усвојува, и тоа потсвесно, што ќе рече имплицитно, за разлика од вториот/странски јазик, сметаме дека за поголем успех при студирањето и на македонскиот јазик и за подобрување на јазичната компетенција потребно е да се применат методи со кои ќе се обрне поголемо влијание на експлицитниот начин на учење. Без оглед на тоа што мајчиниот/македонски јазик, навистина се усвојува, а неговото знаење се базира на „чувството за точност“, сметаме дека формалниот начин на учење на македонскиот јазик ќе придонесе, не само за неговата правилана употреба во сите видови комуникација, туку и за подобра основа за формалното, експлицитно учење на странскиот јазик. Токму затоа, во овој труд посебно ќе се задржиме на резултатите од тестирањето на студентите од групата за македонски јазик, а во врска со резултатите од англиски и германски јазик ќе дадеме коментар само во однос на бројот на постигнатите поени по подрачја.

2. АНАЛИЗА НА РЕЗУЛТАТИТЕ ПО ПРВОТО ТЕСТИРАЊЕ НА СТУДЕНТИТЕ ОД ГРУПИТЕ АНГЛИСКИ И ГЕРМАНСКИ ЈАЗИК И КНИЖЕВНОСТ

2.1. Резултати од тестирањето по англиски јазик

Со стартувањето на проектот „Дополнителната настава во функција на подобрување на знаењата на студентите на Филолошкиот факултет“ беа тестирани сите студенти запишани на групите македонски/англиски/германски јазик и книжевност во прва година на Филолошкиот факултет на УГД – Штип. На студиската програма по англиски јазик беа тестирани вкупно 42 (четириесет и двајца) студенти, со цел да се оценат нивните претходни знаења во врска со четирите основни вештини: **читање, (reading) граматика и вокабулар, (use of English) пишување (writing) и диктат (dictation)**. Вкупниот број на поени што можат да ги освојат студентите од вештината **читање** е 23, од **граматика и вокабулар** – 42, **пишување** – 25 и **диктат** – 10 поени, а вкупниот збир од тестирањето е 100 поени. На тестирањето, студентите од групата англиски јазик ги покажаа следниве резултати: за вештината **читање** 18 кандидати освоиле од 0 до 11 поени, а 24 кандидати освоиле од 12 до 21 поен, од можните 23 поени; за вештината **граматика и вокабулар**, вкупно 20 испитаници освоиле од 5 до 23 поени, а 22

кандидати, освоиле од 24 до 37 поени, од можните 42; за вештината **пишување**, од можните 25 поени, 21 испитаник освоил од 1 до 12 поени и, исто така, 21 испитаник освоил од 13 до 23 поени; за вештината **диктат**, од можни 10 поени, 16 испитаници освоиле од 1 до 5 поени и 26 студенти, од 6 до 9 поени.

Од анализата на резултатите по првото тестирање на студентите од групата англиски јазик, можеме да го заклучиме следното: Студентите кои се запишале на прва година, на групата англиски јазик и книжевност, според бројот на освоените поени, најдобри резултати покажале од вештината **диктат**, потоа од вештината **читање**, каде што бројот на студентите што освоиле над просечниот број на поени е поголем од оние кои што освоиле помалку од половина од вкупниот број на поени, додека од вештините **граматика и вокабулар** и **пишување**, бројот на студентите кои покажале потпросечно знаење, како и на оние кои освоиле поени над просечното ниво е речиси изедначен. Овие првични резултати ни помогнаа пред сè да ги поделиме студентите на две групи, во кои кандидатите се искомбинирани така, што секоја група има речиси еднаква почетна основа за стартување со дополнителната настава. Тие, исто така би требало да ни покажат на што да се обрне поголемо внимание при подготвувањето на часовите за дополнителната настава, која со Проектот е предвидено да се реализира во двата семестра, но со различен пристап, односно со методи за експлицитно учење во првиот семестар, со групата А и со методи за имплицитно учење, во вториот семестар со групата Б. Како што беше претходно најавено, групата А е експериментална во првиот семестар, а групата Б има контролна улога и нема да ја следи дополнителната настава во овој семестар, додека пак во вториот семестар контролната улога ќе ја преземе групата А. Во тек е изведувањето на дополнителната настава со два часа неделно, само со групата А, со која на крајот од семестарот ќе биде спроведена и анкета, покрај тестирањето, кое ќе биде спроведено и со групата Б, со цел да се види колку и дали дополнителната настава има позитивен ефект врз знаењата и вештините кај студентите. Нашите очекувања се дека ќе имаме подобри резултати со експерименталната група А, отколку со групата Б, по изведувањето на дополнителната настава, со експлицитниот метод на учење низ разновидните вежби и активности, кои се предвидени за студентите во текот на целиот семестар. Сепак, останува да ги добиеме резултатите од второто тестирање, кое е всушност прво тестирање со кое се добиваат резултати од учењето на академско ниво.

2.2. Резултати од тестирањето по германски јазик

Во овој Проект се вклучени и студентите од групата за германски јазик и книжевност, запишани на прва година на студии. Исто така беа тестирани нивните предзнаења по германски јазик, поточно знаењата и јазичните вештини со кои се здобиле во средното образование. Со тестот се оценуваа истите четири вештини, како и со испитаниците од групата за англиски јазик, но секако треба да нагласиме дека составувачите и изведувачите на тестирањата ја имаат слободата да креираат тестови со различни тежински нивоа, а со тоа и со различен, а не унифициран модел на оценување на групите – англиски/ германски јазик, со оглед на тоа што на почетокот, всушност пред да се започне со подготвителната настава целта е да се види нивото на знаењата со кое доаѓаат од средното образование. Така, од подрачјето **граматика и вокабулар** студентите можеа да освојат максимум 15 поени, за вештината **читање** – 40 поени, за **пишување** 25 и за **диктат** – 20 поени. За вештината **читање** предвидени се најголем број поени со оглед на тоа што составувачите на тестот процениле дека треба да има две задачи. Беа тестирани 18 студенти, а деветнаесеттиот студент само ја изработи задачата по **диктат**. Вкупниот број на освоени поени од сите четири вештини е 100 поени. На тестирањето, студентите од групата германски јазик ги покажаа следниве резултати: од вештината **граматика и вокабулар** 11 студенти освоиле од 1 до 5,5 поени, а 7 студенти од 7 до 11, од можните 15 поени; од вештината **читање** 13 студенти освоиле од 4 до 18 поени, а 5 студенти од 20 до 32, од можни 40 поени; од вештината **пишување**, студентите покажале најслаби резултати -13 од нив освоиле 0 поени, односно не освоиле ниту еден поен, а само 5 студенти покажале минимум способност за пишување, односно освоиле од 4 до 10, од можни 25 поени; од вештината **диктат** 9 студенти освоиле од 0 до 10 поени, а 10 студенти од 12 до 18 поени, од можните 20. Ако ги сумираме резултатите од тестирањето за секоја вештина одделно, за оценување на претходно усвоените знаења по завршувањето на средното образование, можеме да заклучиме дека студентите покажале најслаби резултати по вештината **пишување**, а најдобри од вештината **диктат**. Од предвидените 100 поени, што можеше да се освојат од сите четири вештини, најнискиот резултат е вкупно 7 поени, а највисокиот – 57 поени, што зборува за многу слаба јазична компетенција со која студентите од групата за германски јазик и книжевност се запишале на факултет. Овој податок е потврда за потребата од дополнителната настава, за да им се помогне на студентите да ја следат студиската програма на која што се запишале која, според покажаните резултати од тестирањето (веројатно) со поголеми тешкотии би ја совладале, особено на почетокот од своето студирање. И студентите од групата германски јазик и книжевност, по првото тестирање беа поделени на група А, која што е експериментална и со која (ќе) се изведува дополнителната настава, со два часа неделно и со која би требало да се обрне посебно внимание на

подигнување на способноста за пишување, каде што кандидатите покажаа најслаби резултати. Групата Б, според концепцијата на Проектот, дополнителната настава ќе ја следи во вториот семестар, со методот на имплицитно учење.

3. АНАЛИЗА НА РЕЗУЛТАТИТЕ ПО ПРВОТО ТЕСТИРАЊЕ НА СТУДЕНТИТЕ ОД ГРУПАТА ПО МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК И КНИЖЕВНОСТ

Во ова излагање посебно се задржуваме на дополнителната настава, која треба да помогне во подобрувањето на знаењата и јазичната компетенција на студентите од групата за македонски јазик и книжевност и тоа од две причини: првата причина е дека сакаме да го разбиеме митот за тоа дека македонскиот јазик, како мајчин јазик „го знае секој“ и го усвојува по инерција од самото раѓање, па со самото тоа и неговото знаење (треба да) се базира пред сè на „чувството за точност“, а втората, многу поважна од првата е дека, експлицитното учење на мајчиниот јазик, онака како што се изучуваат странските јазици, односно вториот јазик, ќе биде добра основа за поуспешно совладување, односно изучување и усвојување на вториот јазик. Тестот по македонски јазик е составен според барањата и стандардите за совладување на знаењата од јазик, граматика, правопис, дијалектологија итн. според содржините што се предвидени со наставната програма за средното образование, кои се изучуваат преку наставниот предмет македонски јазик и литература во средното образование, а на факултетот се студираат во рамките на предметот Современ македонски јазик, како и низ одделни студиски предмети, распоредени во различни семестри. Студентите имаа 12 задачи од различни области и тоа: *Правопис на одделни зборови, Збороред, Синоними, Скратеници, Транскрипција, Слеано и разделено пишување, Интерпункција, Антоними, Правопис- жители, Дијалектологија, Акцент и Раскажување*. Од секоја задача можеа да освојат по 5 поени, а вкупниот број на освоени поени за овој тест е 60. На оваа група има само 6 кандидати, па со оглед на тоа студентите не се поделени на две групи. Сите студенти следат дополнителна настава и на крајот од првиот семестар ќе биде спроведено тестирање и анкета со целата група, во врска со дополнителната настава и методите за експлицитно учење и совладување на јазикот, со цел подобрување на јазичната компетенција. Со првото тестирање кое, како што веќе кажавме погоре беше спроведено со цел да се оценат претходно здобиените знаења, студентите од групата македонски јазик и книжевност ги покажаа следните резултати: од *Правопис на одделни зборови*, од шесте студенти, петмина од нив имаат освоено максимум (5) поени, само еден кандидат има четири (4) поени; од *Збороред* – еден студент има освоено 2, еден студент 3 поени, двајца по 3,5 и еден студент 5 поени; од *Синоними* – еден студент има освоено 1,5, двајца студенти имаат 2 поени, еден студент има 2,5 поени, еден – 3 поени и еден студент освоил 5 поени; од *Скратеници* – еден студент освоил 2,5 поени, двајца студенти освоиле по 3 поени, еден студент – 4 поени и двајца студенти освоиле по 5 поени; од *Транскрипција* – еден студент освоил 2 поена, еден – 2,5 поени, еден 3, еден 3,5 поени и еден студент освоил 4,5 поени; од *Слеано и разделено пишување* студентите ги постигнаа следниве резултати: двајца од нив освоиле 2, тројца – 2,5 и еден 3 поени; од *Интерпункција* – еден студент освоил 3, тројца студенти освоиле по 3,5 поени и двајца освоиле по 4 поени; од *Антоними* – еден студент освоил 2,5, тројца студенти освоиле по 4,5 поени и еден студент освоил максимум 5 поени; од *Правопис- жители* ги добивме овие резултати: еден студент освоил 1 поен, двајца – по 1,5 поени, еден испитаник освоил 2,5 поени, еден – 3,5 и еден 4,5 поени; од областа *Дијалектологија*, испитаниците ги покажаа следниве резултати: еден студент освоил 2,5, еден 3, еден 3,5 поени и тројца студенти освоиле по 3 поени; од *Акцент* – тројца студенти освоиле само по 1 поен, еден студент освоил 1,5 поени и двајца студенти освоиле по 2 поени; и на крајот за последната задача, во која требаше да се провери знаењето со кое се здобиле студентите претходно, со средношколската настава, е поврзано со вештината *Раскажување*, преку која треба да се оцени нивната способност за пишување, за насочено раскажување, а преку кое, меѓу другото ги проверуваме и нивните способности за критичко и креативно мислење. Од освоените поени можеме да заклучиме дека оваа способност не е на очекуваното ниво, со оглед на тоа што двајца од кандидатите освоиле по 0,5 поени, двајца по 2, еден кандидат освоил 3,5 поени и еден – 4 поени. По сумирањето на вкупно освоените поени од тестираните студенти од групата за македонски јазик и книжевност, можеме да заклучиме дека од можните 60 поени, ни еден испитаник не го освоил максимумот од 60. Вкупниот број освоени поени по кандидат е: 33,5, 36, 38, двајца студенти освоиле по 39,5 и еден студент освоил 40,5 поени. Најдобри резултати, испитаниците покажале од *Правопис на одделни зборови*, а најслаби од *Акцент*. Ова тестирање ни помогна да ја подготвиме наставната програма за дополнителната настава по македонски јазик, за експлицитно учење на јазикот и стекнување подобра јазична компетенција низ вежби за правопис, за разликување на стандардно- јазичната норма од дијалектната, за пишување, а секако и говорење, каде што посебно внимание ќе се обрне на акцентот, како на најслабо развиена вештина за препознавање и знаење на неговото место при изговорот, како и при пишувањето, со местото на негово обележување врз зборот, како и во акцентските целини. Потоа, во

вториот семестар, и со оваа група ќе биде спроведена дополнителна настава со имплицитни методи на учење, кои вклучуваат читање книжевни текстови, бидејќи голем број „од истражувањата покажуваат дека имплицитното учење на јазикот преку читање има големи придобивки во однос на усвојувањето на вокабуларот и граматичките структури на целниот јазик“ (Види во: Даскаловска, Нина, и Димова, Виолета и др.: *Улогата на дополнителната настава во подобрување на јазичната компетенција на студентите на Филолошкиот факултет*, Brown et al., 2008; Day et al., 1991; Horst et al., 1998; Krashen, 1989).

ЗАКЛУЧОК

На крајот, сакаме да го дадеме следниов заклучок: сметаме дека и експлицитното и имплицитното учење и стекнување на подобра јазична компетенција, игра значајна улога во оспособувањето на идните наставници по македонски/ англиски/ германски јазик и книжевност за формално и неформално учење за развивање на јазичните вештини преку користење на разновидни вежби и активности во согласност со комуникативните приоди на учење на јазикот, како и со совладувањето на методите и техниките за толкување на литературните дела кои се дел од студиските програми на групата по македонски јазик и книжевност. Токму затоа, истражувањата што ги правиме како истражувачки тим од Филолошкиот факултет на УГД во Штип ги усогласуваме и настојуваме да бидат компатибилни, за да можеме на крајот, при сумирањето на резултатите и ефектот од дополнителната настава да го подведеме под еден заеднички именител, односно кон заклучокот дека оваа настава, особено на почетокот од студирањето на филолошките факултети може многу да им помогне на студентите пред сè во нивното прилагодување на еден поинаков тип на настава, за разлика од средношколската. Овде, некако имплицитно се наметнува и прашањето за квалитетот на средношколската настава, и тоа не само на наставата по македонски јазик и книжевност, туку и на наставата по англиски и германски јазик, особено на наставата по германски, со оглед на добиените резултати, што ги презентиравме погоре. За да ги постигнеме очекуваните резултати, членовите на Проектот, ќе работат на изработка на наставни програми за дополнителна настава кои ќе бидат применливи и на следните генерации студенти во прва година на Филолошкиот факултет, но исто така ќе помогнат во поврзувањето на академската и средношколската настава, со цел да се влијае и на подобрување на методите, техниките, вештините и способностите на сегашните наставници по македонски/ англиски/ германски јазик и книжевност. Само на овој начин, сметаме дека би имале поголем успех во наставата и на средношколско и на академско ниво и надградба на знаењата, што е крајната цел на секој образовен процес.

Користена литература: (на латиница)

- [1] Brown, R., Waring, R., & Donkaewbua, S. (2008). Incidental vocabulary acquisition from reading, reading-while-listening, and listening to stories. *Reading in a Foreign Language*, 20(2), 136-163.
- [2] Daskalovska, Nina and Dimova, Violeta and Kuzmanovska, Dragana and Kirova, Snezana and Ivanova, Biljana and Ulanskaya, Tatjana and Tasevska, Marica and Hadzi-Nikolova, Adrijana (2017) *The role of supplementary instruction in improving students' language competence at the Faculty of Philology*. Knowledge - International Journal, Scientific and Applied Papers, 19.3 (14). pp.185-191. ISSN 1857-923X
- [3] Krashen, S. D. (1989). We acquire vocabulary and spelling by reading: Additional evidence for the input hypothesis. *The Modern Language Journal*, 73, 439-464. DOI: 10.2307/326879

Користена литература: (на кирилица)

- [1] Минова-Гуркова, Лилјана (2003) *Стилистика на македонскиот стандарден јазик*, Скопје.
- [2] Минова-Гуркова, (2012) *Синтакса на македонскиот стандарден јазик*, Скопје, Магор.
- [3] *Функционалните стилови во македонскиот јазик* (2006) едиција: „Јазикот наш денешен“, Скопје, Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“, 2006г.
- [4] Чомски, Ноам (1972) *Грамматика и ум*, Београд, Нолит.